

Parlamentul
Republicii Moldova

VB nr. 24

5 decembrie 2023

**Deputat în Parlamentul
Republicii Moldova**

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. g) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. g) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

pentru controlul constituționalității articolului 135 alin. (1) din Codul Electoral nr.325 din 8 decembrie 2022

I – AUTORUL SESIZĂRII

Vlad Batrîncea,
Adrian Lebedinski
Deputați în Parlamentul Republicii Moldova
Parlamentul Republicii Moldova
*Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfînt 105,
Chișinău 2073*

II – OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are drept obiect examinarea constituționalității articolului 135 aliniat (1) din Codul Electoral nr.325 din 8 decembrie 2022.

III – EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

La 8 decembrie 2022, Parlamentul a adoptat Codul Electoral nr. 325, promulgat de către Președintele Republicii Moldova prin Decretul nr. 744-IX din 21 decembrie 2021, care printre altele prevede următoarele relemeantări, ce în opinia autorului sesizării prezintă riscuri de neconstituționalitate.

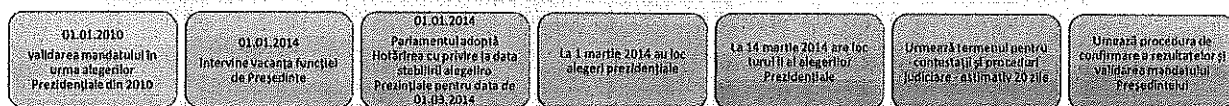
Astfel, articolul 135 alin.(1) prevede cu referire la stabilirea datei alegerilor prezidențiale, după cum urmează:

„Alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se organizează în termen de 2 luni de la data la care a intervenit vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova, în conformitate cu art. 90 din Constituția Republicii Moldova.”

Atragem atenția asupra textului „în termen de 2 luni de la data la care a intervenit vacanța funcției”. Deci, **după ce expiră ultima zi de mandat.**

Totodată, potrivit art.135 alin.(2) din Codul Electoral: „Data alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se stabilește prin hotărâre a Parlamentului, cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor.”. Or, asta înseamnă că Legislativul, poate stabili data alegerilor prezidențiale chiar în ultima zi de mandat prezidențial.

Pentru claritatea pretențiilor de neconstituționalitate vom relata schematic ipoteza unui Președinte al cărui mandat a fost validat la 1 decembrie 2010 și urmează să înceteze (să intervină vacanța funcției) în 1 decembrie 2014

În condițiile diagramei descrise, de la intervenirea vacanței funcției de Președinte al Republicii Moldova, pînă la validarea mandatului Președintelui nou ales – procedural, urmează să se scurgă – cel puțin 90 de zile. Fapt care presupune extinderea de drept a mandatului Președintelui. Or, art.79 alin. (2) din Constituție prevede că: „Candidatul a cărui alegere a fost validată depune în fața Parlamentului și a Curții Constituționale, cel târziu la **45 de zile după alegeri**, următorul jurămint...”. Fapt ce presupune nici măcar

ipotetic, ci *de facto* 2 luni plus 45 de zile, ceea ce ar însemnat în total 60 zile + 45 de zile de mandat extins.

Or, *per a contrario* articolul 80 din Constituție prevede expres că:

„Mandatul Președintelui Republicii Moldova **durează 4 ani** și se exercită de la data depunerii jurământului.

Președintele Republicii Moldova își exercită mandatul **până la depunerea jurământului de către Președintele nou - ales.**”

Legea supremă prevede expres că: Mandatul Președintelui Republicii Moldova **poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă.** Or, nicidecum nu prin instituirea unor norme contrare în Codul Electoral.

În context, atragem atenția Înaltei Curți asupra prevederilor abrogate ale Codului Electoral nr.1381 din 1997, care prevedea:

„Alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se vor desfășura cu cel puțin 30 de zile și cel mult 60 de zile înainte de expirarea mandatului președintelui în funcție.

În caz de vacanță a funcției de Președinte al Republicii Moldova (în cazul demisiei, demiterii, imposibilității definitive de a exercita atribuțiile sau al decesului), data alegerilor se stabilește în termen de 2 luni din ziua în care a intervenit vacanța.”

Observăm că, alegerile prezidențiale se asigurau în „regim preventiv” – cu 30-60 de zile **înainte de expirarea mandatului. Și nu după expirarea lui.**

Tot aici, observăm alin.(2) care reglementa cazurile **fortuite și de excepție**: deci doar în caz de deces, demisie – pot fi organizate alegeri prezidențiale „post-factum”!

Prin urmare, prevederile art. 135 alin. (1) din Codul Electoral nr.325/2022 instituie organizarea alegerilor Prezidențiale **post-factum** după 60 de zile de la intervenirea vacanței funcției de Președinte. De altfel, legiuitorul contrar Constituției a prevăzut prelungirea de drept a mandatului președintelui cu cel puțin 90 de zile, în sensul raționamentelor după cum urmează.

Subliniem că, pe lângă norma care prevede organizarea alegerilor prezidențiale **în termen de 2 luni de la data la care a intervenit vacanța funcției, urmează a fi luat în calcul termenul pentru eventuala organizare a turului II al alegerilor respective, plus termenul de examinare a contestațiilor și procedurilor judiciare, plus termenul pentru validarea mandatului și nemijlocit inaugurare (jurământul) Președintelui nou-ales (cca. 45 zile după alegeri).**

Privind în aspect comparativ, alegerile prezidențiale de asemenea se organizează înainte și nu după expirarea mandatului Președintelui, astfel:

- Potrivit Codului Electoral al **României**, art.16 „Alegerile generale pentru Camera Deputaților și Senat și alegerile generale **pentru Președintele României au loc în a patra duminică a lunii noiembrie a anului în care mandatul acestora expiră.**”

- în conformitate cu Constituția **Ucrainei** și Legea Ucrainei „Cu privire la alegerile Președintelui Ucrainei” alegerile președintelui ar trebui să aibă **loc în ultima duminică a lunii martie a celui de-al cincilea an** al mandatului prezidențial.

- Potrivit Constituției **Republicii Italiene**, art.85 „**Cu treizeci de zile înainte de expirarea termenului limită**, Președintele Camerei Deputaților convoacă în sesiune comună Parlamentul și delegații regionali, pentru a alege noul Președinte al Republicii.”

- Potrivit sistemului electoral al **Statelor Unite ale Americii** „Alegerile pentru președintele Statelor Unite au loc la fiecare patru ani, în prima marți după prima zi de

luni din noiembrie.” Deci încă în timpul mandatului prezidențial, **cu un an înaintea expirării mandatului.**¹

- Potrivit Constituției **Republicii Franceze**, prima rundă a alegerilor prezidențiale trebuie să aibă loc între 20 și 35 de zile **înainte de tranziția puterii** prezidențiale la sfârșitul mandatului de cinci ani al titularului în funcție.

- Potrivit sistemului electoral **Austriac**, propunerile pentru alegerea Președintelui Federal trebuie să fie depuse la Autoritatea Electorală Federală până cel târziu la ora 17:00 **în a treizeci și șaptea zi înainte de ziua alegerilor;**

Șirul exemplilor normativ - electorale poate fi continuat pînă va cuprinde toate cele 195 de state suverane și independente, excepție făcînd Codul Electoral al Republicii Moldova, care a instituit o regulă inspirată dintr-o excepție.

De altfel, în Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 09 noiembrie 2010 a subliniat că legiuitorul are obligația de a crea condiții adecvate pentru realizarea voinței suverane a poporului pe calea exercitării drepturilor electorale de către cetățeni și, respectiv, a formării unor organe autonome și independente ale puterii publice, menite să transpună în viață interesele poporului și să garanteze drepturile și libertățile omului și cetățeanului Republicii Moldova.

Tot aici, ODIHR și Comisia de la Veneția și-au exprimat în mod constant opinia că oricare modificările de succes ale legislației electorale ar trebui să se bazeze pe cel puțin următoarele trei elemente esențiale:

1) o legislație clară și cuprinzătoare care să îndeplinească obligațiile internaționale și standarde și abordează recomandările anterioare;

2) adoptarea legislației prin consens larg, după ample consultări publice cu toate părțile interesate relevante; și

3) angajamentul politic de a implementa integral o astfel de legislație, cu bunăcredință, în mod adecvat garanții procedurale și judiciare și mijloace prin care să se evalueze în timp util orice pretins eșecul de a face acest lucru.

Astfel, **cu referire la incidența normelor Constituționale**, vom contura următoarele:

Potrivit **articolului 38 din Legea Supremă**, voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Această prevedere urmează să fie corelată cu art. 2 din Constituție, care prevede că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative. Alegerile sunt modalitatea de bază și principalul mijloc juridic de formare a instituțiilor și organelor de stat și de investire a persoanelor oficiale cu atribuții publice.

Prin alegeri, poporul își selectează reprezentanții săi, iar prin mandatul încredințat, le transmite împuterniciri de realizare a suveranității, exercitând funcții cu atribuții concrete.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966, la care se face referință în art. 4 din Constituție, prevede că orice cetățean are dreptul și trebuie să aibă posibilitatea, fără nicio discriminare și fără restricții rezonabile, de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu

¹ <https://www.usa.gov/presidential-election-process>

scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorului.

Astfel, constatăm că prevederile constituționale sunt în concordanță cu standardele internaționale general recunoscute și obligatorii pentru state în materia alegerilor. Universalitatea sufragiului. Realizarea dreptului electoral nu depinde de sex, rasă, naționalitate, limbă, proveniența socială, funcția deținută sau exercitată, genul de activitate, religie, aspirații politice, reședință, avere sau de alte criterii și circumstanțe. Este de menționat că în Republica Moldova nu există sistemul censului electoral. Actualmente, legislația noastră admite numai censul de vârstă.

Potrivit **articolului 80 din Constituție**, mandatul Președintelui Republicii Moldova durează 4 ani și se exercită de la data depunerii jurământului.

Dispozițiile art. 80 din Constituție instituie limitele temporale ale exercitării mandatului Președintelui Republicii Moldova. Astfel, conform Constituției, mandatul de Președinte este atribuit persoanei alese pentru un termen de patru ani.

Articolul stipulează, de asemenea, data de la care Președintele începe să-și exercite mandatul – data depunerii jurământului – și data până când acest mandat se exercită – data depunerii jurământului de către Președintele nou-ales. În acest sens, Curtea Constituțională a statuat următoarele: „Curgerea termenului mandatului Președintelui Republicii Moldova începe de la data depunerii jurământului și durează până la depunerea jurământului de Președintele nou-ales”.

Contrar dispozițiilor alin. (1) și (2) ale art. 80 din Constituție, alin. (3) reglementează cazurile excepționale când mandatul Președintelui, dacă expiră, se prelungește de drept. Este vorba de război sau catastrofă. Posibilitatea prelungirii mandatului în situațiile citate nu necesită argumente suplimentare, pentru că societatea, în aceste cazuri neordinare, nu este aptă să exercite proceduri electorale democratice, bazate pe votul conștient al alegătorilor. De menționat, în acest context, că și pentru situațiile în cauză constituanta a prevăzut numai posibilitatea, dar nu obligativitatea prelungirii mandatului, lăsând această problemă la latitudinea Parlamentului. Și în caz de război sau de catastrofă, dacă legislativul ajunge la concluzia că mandatul Președintelui trebuie să fie prelungit, constituanta îl obligă să adopte în acest sens o lege organică, votată de majoritatea deputaților aleși. Situația în cauză a fost abordată în cadrul discuțiilor aprinse ale politicianilor și în cercurile academice după expirarea mandatului Președintelui Republicii la 7 aprilie 2009, care a fost exercitat ulterior de Președintele în exercițiu mai mult de 5 luni, până la 11 septembrie 2009, când mandatul a luat sfârșit ca urmare a demisiei. Astfel, în sistemul constituțional național a apărut o nouă calitate a Președintelui – cea de Președinte în exercițiu. Anterior, funcția de Președinte în exercițiu a mai fost exercitată o perioadă îndelungată de timp, de la 26.12.2000 până la 04.04.2001.

Astfel, extinderea de drept a mandatului are loc doar: în cazul demisiei, demiterii din funcție, imposibilității definitive a exercitării atribuțiilor sau decesul.

Imposibilitatea definitivă a exercitării atribuțiilor și decesul pot fi calificate drept circumstanțe „naturale sau obiective”. Demiterea din funcție sau demisia din inițiativa Președintelui pot fi calificate drept circumstanțe „voluntare sau subiective”, apărute ca urmare a inițiativei subiecților cu drept de a decide demiterea sau demisia.

În Hotărârea nr.43/2000 Înalta Curte a subliniat că „Examinînd dispozițiile art.90 alin.(1) în coroborare cu cele ale art.91 din Constituție, Curtea Constituțională relevă că instituirea interimatului funcției de Președinte al republicii urmărește asigurarea continuității exercitării funcției șefului statului, în cazul în care Președintele nu își mai

poate exercita atribuțiile, astfel, această situație urmînd a fi calificată drept vacanță a funcției cauzată de demisia, demiterea Președintelui, de imposibilitatea temporară sau definitivă de a-și exercita atribuțiile sau de deces.”

Mai mult ca atît, Curtea Constituțională apreciază că prin dispozițiile art.80 alin.(1) și (2) din Constituție legiuitorul a avut în vedere că Președintele își exercită mandatul pînă la depunerea jurămîntului de către Președintele nou-ales în cazul vacanței funcției de Președinte al Republicii Moldova survenite în legătură cu expirarea mandatului Președintelui în exercițiu și cu nealegerea unui nou Președinte. Un argument în plus în sprijinul celor menționate îl constituie și faptul că nici art.91 din Constituție nu prevede expres instituirea interimatului pentru vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova în caz de expirare a mandatului său.

Cu referire la condițiile de calitate a legii (incidența articolului 23 din Constituție), subliniem faptul că potrivit art.1 alin.(3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept și democratic, iar în jurisprudența sa constantă Curtea Constituțională reiterează importanța principiului statului de drept pentru o societate democratică.

Totodată, Înalta Curte cu titlu de principiu remarcă faptul că, exigențele statului de drept presupun *inter alia* asigurarea legalității și a certitudinii juridice, opinie similară conținîndu-se și în Raportul Comisiei de la Veneția privind preeminența dreptului 2011.

Curtea Constituțională a reținut constant că principiul legalității și al certitudinii juridice este esențial pentru garantarea încrederii în statul de drept și constituie protecție împotriva arbitrarului. Or, asigurarea respectivelor principii obligă statul să legisfereze într-o manieră clară și previzibilă normele de drept adoptate.

Așa dar, adoptarea de către legiuitor a actelor legislative accesibile, previzibile și clare se impune prin pisma art.23 alin. (2) din Legea supremă.

În Hotărârea Curții Constituționale nr. 26 din 23 noiembrie 2010, a fost statuat că pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încît să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art.23 din Constituție, care statuează obligația statului de a garanta fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile.

Necesitatea examinării calității legii de către autoritățile publice ale Republicii Moldova a fost evidențiată și în jurisprudența CtEDO pe mai multe cauze (Busuioc v. Moldova⁹, Guțu v. Moldova¹⁰). Astfel, în cauza Guțu v. Moldova, §66 (Guțu v. Moldova nr.20289/02, 7 iunie 2007): “...expresia “prevăzută de lege” nu presupune doar corespunderea cu legislația națională, dar, de asemenea, se referă la calitatea acelei legislații (a se vedea Half ord v. the United Kingdom, Reports 1997-III, p.1017, §49). Legislația națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă scopul și modalitatea de exercitare a discreției relevante acordate autorităților publice, pentru a asigura persoanelor nivelul minim de protecție la care cetățenii au dreptul în virtutea principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică (a se vedea Domenichini v. Italy, Reports 1996-V, p.1800, §33)”

Totodată, CtEDO în jurisprudența sa a menționat că nu poate fi considerate „lege”

decît o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și corecteze conduita. În special, o normă este previzibilă atunci cînd oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice (Amman vs. Elveția 2000).

În Hotărârea nr. 26 din 27 septembrie 2016, a fost statuat cu titlu de principiu că la elaborarea unui act normativ legiuitorul trebuie să respecte normele de tehnică legislativă pentru ca acesta să corespundă exigențelor de calitate. Astfel, pentru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat clar, fluent și inteligibil, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure.

Prin urmare, destinatarii trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat doar în baza prevederilor care îl specifică, adică prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică sau prin aplicarea actelor subordonate acestui act.

De asemenea, textul legislativ trebuie să corespundă principiului unității materiei legislative sau corelației între textele regulatorii, pentru ca persoanele să-și poată adapta comportamentul la reglementările existente, ce exclud interpretările contradictorii sau concurența între normele de drept aplicabile. Astfel, legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă să prevadă elementele ce disting particularitățile lor.

Curtea reține că previzibilitatea și claritatea constituie elemente *sine qua non* ale constituționalității unei norme, care în activitatea de legiferare acestea nicidecum nu pot fi omise.

Cadrul normativ pertinent

Constituția Republicii Moldova

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 5

Democrația și pluralismul politic

(1) Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura și cu totalitarismul.

(2) Nici o ideologie nu poate fi instituită ca ideologie oficială a statului.

Articolul 7

Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 80

Durata mandatului

(1) Mandatul Președintelui Republicii Moldova durează 4 ani și se exercită de la data depunerii jurământului.

(2) Președintele Republicii Moldova își exercită mandatul până la depunerea jurământului de către Președintele nou-ales.

(3) Mandatul Președintelui Republicii Moldova poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă.

(4) Nici o persoană nu poate îndeplini funcția de Președinte al Republicii Moldova decât pentru cel mult două mandate consecutive.

IV – CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Urmare celor expuse, în conformitate cu prevederile art.1, 5, 7, 23 și 80 din Constituția Republicii Moldova, art. art.4 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. art. 4,38,39 din Codul Jurisdicției Constituționale.

Solicităm Înaltei Curți:

1. Admiterea spre examinare a prezentei sesizări;
2. Exercițarea controlului constituționalității și declararea drept neconstituționale a articolului 135 alin.(1) din Codul Electoral nr.325 din 8 decembrie 2022.

V – DATE SUPLIMENTARE REFERITOARE LA OBIECTUL SESIZĂRII

VI - LISTA DOCUMENTELOR

VII - DECLARAȚIA ȘI SEMNATURA

Declar pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Vlad BĂTRÎNCEA

Adrian LEBEDINSCHI